

С.Ф. Легенчук, д.е.н., проф.

І.Р. Поліщук, к.е.н., доц.

А.О. Пилипчук, студент

Державний університет «Житомирська політехніка»

Організація бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю одержання та використання благодійної допомоги в комунальних некомерційних підприємствах

Охарактеризовано особливості нормативного регулювання благодійної діяльності в Україні. Наведено етапи організації одержання та використання благодійної допомоги комунальними некомерційними підприємствами: 1) укладання договору між суб'єктом благодійної діяльності і комунальним некомерційним підприємством; 2) надання і отримання благодійної допомоги у вигляді грошового благодійного внеску, товарів, робіт, послуг; 3) оцінка та документування благодійної допомоги, складання Акта приймання-передачі благодійної допомоги Комісією з одержання та використання благодійної допомоги; 4) встановлення Комісією з одержання та використання благодійної допомоги термінів, місць зберігання негрошової благодійної допомоги та матеріально відповідальних осіб за їх збереження; 5) внутрішній контроль Комісією з одержання та використання благодійної допомоги обсягу та умов зберігання негрошової благодійної допомоги; 6) складання та подання звіту про використання благодійної допомоги комунальним некомерційним підприємством.

Запропоновано структуру Положення про одержання та використання благодійної допомоги комунальним некомерційним підприємством: 1) загальні положення; 2) порядок одержання та документального оформлення благодійної допомоги; 3) чисельність, права та обов'язки Комісії з одержання та використання благодійної допомоги.

З'ясовано необхідність створення Комісії з одержання та використання благодійної допомоги, до обов'язків якої буде належати: оцінка негрошової благодійної допомоги, встановлення матеріально відповідальних осіб за зберігання дарунків, проведення внутрішнього контролю за дотриманням умов їх зберігання.

Для підтвердження вартості негрошових благодійних внесків, тобто товарів, робіт, послуг при надходженні на комунальне некомерційне підприємство запропоновано порядок їх оцінки: використовувати за основу підтверджуючі документи, надані благодійником про його походження та вартість, а в разі відсутності – Комісія з одержання та використання благодійної допомоги проводитиме оцінку і зазначить її в Акті приймання-передачі благодійної допомоги.

Ключові слова: благодійна допомога; організація бухгалтерського обліку; оцінка; документування; внутрішній контроль.

Актуальність проблеми. Кожне підприємство має різні джерела формування активів та напрями їх використання залежно від форми власності, виду, етапу його життєвого циклу, особливостей виду економічної діяльності. Благодійність завжди була притаманна нашому суспільству, але в умовах воєнного стану виникла нагальна потреба в благодійній допомозі як фізичним, так і юридичним особам. Потребує чіткої організації приймання-передачі та контроль за цільовим використанням благодійних внесків, товарів, робіт, послуг. Медична реформа 2018 р. призвела до перетворення комунальних закладів первинної допомоги в комунальні некомерційні підприємства. Зміна структури захворювань внаслідок боротьби з коронавірусом протягом 2020–2023 рр. та впровадження воєнного стану з 2022 р. змінили затребувані обсяг і асортимент ліків та спеціального обладнання, необхідних для діагностики та лікування пацієнтів. Це згрупувало суспільство і активізувало роль благодійних організацій у наданні благодійної допомоги комунальним некомерційним підприємствам. Потребує дослідження нормативне регулювання порядку отримання та використання благодійної допомоги, а також порядок оцінки та документування благодійної допомоги в негрошовій формі, зокрема, товарів, виконаних робіт, наданих послуг для підтвердження достовірності даних про одержану благодійну допомогу у звітності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням особливостей організації обліку приймання-передачі благодійної допомоги на вітчизняних підприємствах присвятили праці такі вітчизняні вчені: О.А. Подолянчук, Н.І. Коваль, Я.П. Іщенко [2], С.В. Сисюк [4], Г.В. Янчук, О.І. Черешневий [5].

Подолянчук О.А., Коваль Н.І., Іщенко Я.П. вважають, що обліковий процес надання благодійної допомоги ЗСУ є складним незалежно від того, ким він забезпечується, має містити такі обов'язкові етапи: 1 етап – формування внутрішнього нормативного документа про надання благодійної пожертви; 2 етап – документування фактів безоплатної передачі благодійної пожертви; 3 етап – відображення змісту господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку; 4 етап – врахування норм

податкового законодавства для цілей оподаткування; 5 етап – узагальнення інформації у формах фінансової звітності [2, с. 40–41]. Заслужує на увагу запропонований науковцями узагальнений перелік документів, що підтверджують одержання благодійних пожертв Збройними силами України, слід виокремити розроблений Акт приймання-передачі гуманітарної (благодійної) допомоги, що містить повну інформацію про обсяг, ціну та вартість товарно-матеріальних цінностей, що передаються благодійником отримувачу гуманітарної (благодійної допомоги). Наведені пропозиції авторів дозволяють розробити графік документообігу щодо операцій з приймання-передачі гуманітарної (благодійної) допомоги.

Сисюк С.В. запропоновано порядок оформлення благодійної допомоги в бюджетній установі [4, с. 55]. Автором наголошено на необхідності створення комісії на підприємстві, яка складає акт про отримання благодійної допомоги, що буде основним документальним підтвердженням здійсненої операції для подальшого відображення на всіх етапах облікового циклу.

Янчук Г.В., Черешневий О.І. розглянули проблеми обліку благодійних внесків у негрошовій формі. У разі надання благодійних внесків у вигляді грошових коштів визначити вартість наданої допомоги не складно. Інша ситуація виникає у випадку надання матеріальної допомоги чи допомоги у вигляді послуг, адже в деяких випадках недостатньо наявної інформації для визначення вартості отриманої благодійної допомоги. У такому разі визначення вартості відбувається за наявними первинними документами, в інших випадках, коли первинні документи немає, визначення вартості відбувається за ринковою ціною за аналогічні матеріальні ресурси або послуги [5, с. 88]. Результати проведених досліджень авторами потребують уточнення в частині документального підтвердження вартості одержаних цінностей як благодійних внесків та переліку бухгалтерських документів, що можуть бути використані для зустрічної та взаємної перевірки цих операцій під час проведення внутрішнього контролю.

Незважаючи на вагомий внесок зазначених вище науковців, залишаються недостатньо дослідженими такі питання: організація одержання благодійної допомоги комунальними некомерційними підприємствами; порядок оцінки та документування при надходженні благодійної допомоги не в грошовій формі; внутрішні регламентні документи щодо отримання та використання благодійної допомоги комунальними некомерційними підприємствами.

Метою дослідження є удосконалення порядку організації обліку та внутрішнього контролю одержання та використання благодійної допомоги в комунальних некомерційних підприємствах.

Викладення основного матеріалу. Основні засади надання благодійної допомоги комунальним некомерційним підприємствам законодавчо врегульовані. Цілі, суб'єкти, види та сфери благодійної діяльності, а також види благодійних організацій, порядок подання ними звітності та підстави для постановлення судового рішення щодо припинення благодійної організації встановлено Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [1]. Порядком отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування [3] передбачено можливість керівникам установ, закладу – набувачам благодійної допомоги самостійно обирати напрям використання благодійного внеску у грошовому вираженні, якщо в договорі не вказано його цільове призначення.

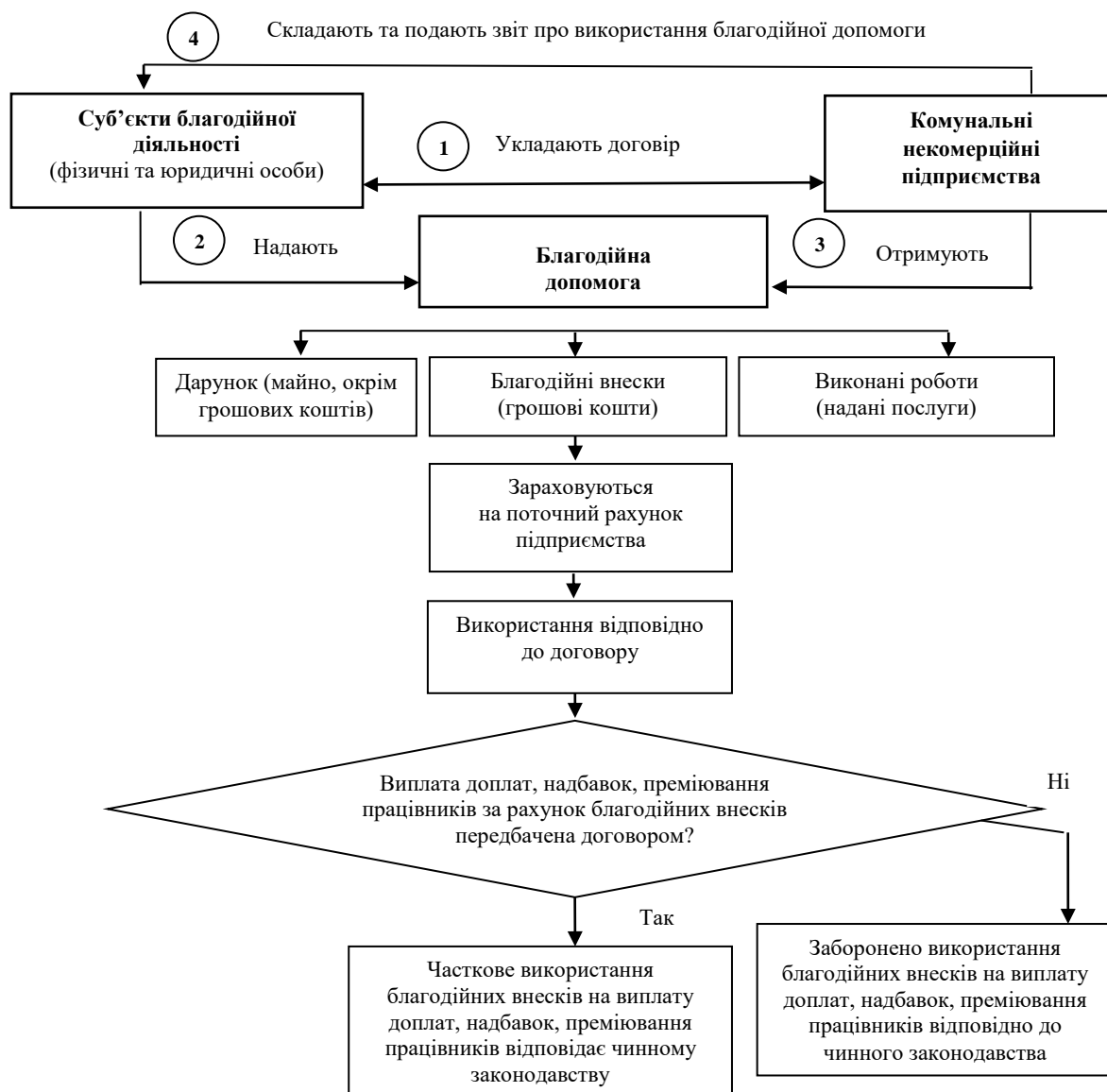
Частина коштів, отриманих як благодійні (добровільні) внески і пожертви від юридичних та фізичних осіб, може спрямовуватися на виплату заробітної плати працівникам установ і закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання відповідно до кошторисів зазначених установ і закладів з дотриманням вимог Закону України «Про благодійництво та благодійні організації» у разі, коли такий напрям видатків визначений благодійником [3].

Характерними рисами благодійної діяльності є цільове призначення благодійної (гуманітарної) допомоги, відсутність користі; не примусовий, а добровільний характер.

Основними етапами організації одержання та використання благодійної допомоги комунальними некомерційними підприємствами є:

- 1) укладання договору між суб'єктом благодійної діяльності і комунальним некомерційним підприємством;
- 2) надання і отримання благодійної допомоги у вигляді грошового благодійного внеску, товарів, робіт, послуг;
- 3) оцінка та документування благодійної допомоги, складання Акта приймання-передачі благодійної допомоги Комісією з одержання та використання благодійної допомоги;
- 4) встановлення Комісією з одержання та використання благодійної допомоги термінів, місць зберігання негрошової благодійної допомоги та матеріально відповідальних осіб за їх збереження;
- 5) внутрішній контроль Комісією з одержання та використання благодійної допомоги обсягу та умов зберігання негрошової благодійної допомоги;
- 6) складання та подання звіту про використання благодійної допомоги комунальним некомерційним підприємством.

На рисунку 1 наведено порядок організації одержання благодійної допомоги комунальними некомерційними підприємствами.

Джерело: власна розробка авторів

Рис. 1. Загальна схема організації одержання благодійної допомоги комунальними некомерційними підприємствами

Вважаємо, що комунальним некомерційним підприємствам для внутрішньої регламентації обліку благодійної допомоги слід розробити, затвердити та застосовувати Положення про одержання та використання благодійної допомоги. Основними розділами цього Положення мають бути: I. Загальні положення (визначення суб'єктів, що можуть бути благодійниками, окреслення видів благодійної допомоги); II. Порядок одержання та документального оформлення благодійної допомоги (встановлення ключових питань, що мають бути встановлені договором, укладеним між благодійником і комунальним некомерційним підприємством: перелік благодійної допомоги, порядок її приймання-передачі та розподілу, а також строки її надання); III. Чисельність, права та обов'язки комісії з одержання та використання благодійної допомоги (зазначення мінімальної чисельності штатних працівників, що мають бути враховані до комісії; обов'язки комісії: оцінка негрошової благодійної допомоги, встановлення матеріально відповідальних осіб за зберігання дарунків, проведення внутрішнього контролю за дотриманням умов їх зберігання; права комісії: складання Акта приймання-передачі благодійної допомоги із зазначенням обґрунтування наведеної в ньому вартісної оцінки, організація передачі дарунків за призначенням, перевірка доцільності напрямів використання).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Під час дослідження організації бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю одержання та використання благодійної допомоги в комунальних некомерційних підприємствах з'ясовано:

1. Комунальним некомерційним підприємствам для організації обліку благодійної допомоги слід створити Комісію з одержання та використання благодійної допомоги, а також розробити, затвердити та застосовувати Положення про одержання та використання благодійної допомоги для регламентації структури договору між благодійником і комунальним некомерційним підприємством; переліку благодійної допомоги, порядку її приймання-передачі та розподілу, а також строків її надання; прав та обов'язків комісії з одержання та використання благодійної допомоги; складання Акта приймання-передачі благодійної допомоги із зазначенням обґрунтування наведеної в ньому вартісної оцінки;

2. Основними етапами організації одержання та використання благодійної допомоги комунальними некомерційними підприємствами є:

1) укладання договору між суб'єктом благодійної діяльності і комунальним некомерційним підприємством;

2) надання і отримання благодійної допомоги у вигляді грошового благодійного внеску, товарів, робіт, послуг;

3) оцінка та документування благодійної допомоги, складання Акта приймання-передачі благодійної допомоги Комісією з одержання та використання благодійної допомоги;

4) встановлення Комісією з одержання та використання благодійної допомоги термінів, місць зберігання негрошової благодійної допомоги та матеріально відповідальних осіб за їх збереження;

5) внутрішній контроль Комісією з одержання та використання благодійної допомоги обсягу та умов зберігання негрошової благодійної допомоги;

6) складання та подання звіту про використання благодійної допомоги комунальним некомерційним підприємством.

Перспективами подальших досліджень є удосконалення методики бухгалтерського обліку одержання благодійної допомоги комунальними некомерційними підприємствами.

Список використаної літератури:

1. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 11.12.2022 р. № 5073-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>.
2. *Подольчук О.А.* Облікові та нормативно-правові аспекти благодійних пожертв суб'єктів господарювання для Збройних Сил України / *О.А. Подольчук, Н.І. Коваль, Я.П. Іщенко* // *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики.* – 2022. – № 3. – С. 26–46 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2022_3_4.
3. Порядок отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2000 р. № 1222 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1222-2000-%D0%BF#Text>.
4. *Сисюк С.В.* Організаційні аспекти обліку благодійної допомоги у бюджетних установах / *С.В. Сисюк* // *Вісник Львівської комерційної академії.* Сер. : *Економічна.* – 2014. – Вип. 44. – С. 51–55 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_ekon_2014_44_12.
5. *Янчук Г.В.* Особливості обліку благодійної допомоги бюджетної установи в умовах реформування системи бухгалтерського обліку / *Г.В. Янчук, О.І. Черешневий* // *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики.* – 2018. – № 6. – С. 87–96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2018_6_9.
6. *Грицишен Д.О.* Попередній аудит як запорука ефективного управління публічними коштами та іншим майном, що перебуває у державній власності / *Д.О. Грицишен, С.В. Свірко, І.М. Яремчук* // *Економіка, управління та адміністрування.* – 2020. – № 2 (92). – С. 42–55. DOI: 10.26642/ema-2020-2(92)-42-55.
7. *Грицишен Д.О.* Інституалізація державної фінансово-контрольної діяльності як інструмента бюджетної безпеки країни / *Д.О. Грицишен, С.В. Свірко, І.В. Супрунова* // *Економіка, управління та адміністрування.* – 2021. – № 2 (96). – С. 77–84. DOI: 10.26642/ema-2021-2(96)-77-84.

References:

1. VRU (2022), *Pro blahodiinu diialnist ta blahodiini orhanizatsii*, Zakon Ukrainy vid 11.12 No. 5073-VI, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>
2. Podolianchuk, O.A., Koval, N.I. and Ishchenko, Ya.P. (2022), «Oblikovi ta normatyvno-pravovi aspekty blahodiinykh pozhertv subiektiv hospodariuvannia dlia Zbroinykh Syl Ukrainy», *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, No. 3, pp. 26–46, [Online], available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2022_3_4
3. KMU (2000), *Poriadok otrymannia blahodiinykh (dobrovilnykh) vneskiv i pozhertv vid yurydychnykh ta fizychnykh osob biudzhethnykh ustanovamy i zakladamy osvity, okhorony zdorovia, sotsialnoho zakhystu, kultury, nauky, sportu ta fizychnoho vykhovannia dlia potreb yikh finansuvannia, zatverdzheno postanovoiu vid 4 serpnia No. 1222*, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1222-2000-%D0%BF#Text>

4. Sysiuk, S.V. (2014), «Orhanizatsiini aspekty obliku blahodiinoi dopomohy u biudzhetykh ustanovakh», *Visnyk Lvivskoi komertsiiinoi akademii. Ser. Ekonomichna*, Issue 44, pp. 51–55, [Online], available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_ekon_2014_44_12
5. Yanchuk, H.V. and Chereshevnyi, O.I. (2018), «Osoblyvosti obliku blahodiinoi dopomohy biudzhethnoi ustanovy v umovakh reformuvannia systemy bukhhalterskoho obliku», *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, No. 6, pp. 87–96, [Online], available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2018_6_9
6. Hrytsyshen, D.O., Svirko, S.V. and Yaremchuk, I.M. (2020), «Poperednii audyt yak zaporuka efektyvnoho upravlinnia publichnymy koshtamy ta inshym mainom, shcho perebuvaie u derzhavnii vlasnosti», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, No. 2 (92), pp. 42–55, doi: 10.26642/ema-2020-2(92)-42-55.
7. Hrytsyshen, D.O., Svirko, S.V. and Suprunova, I.V. (2021), «Instyualizatsiia derzhavnoi finansovo-kontrolnoi diialnosti yak instrumenta biudzhethnoi bezpeky krainy», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, No. 2 (96), pp. 77–84, doi: 10.26642/ema-2021-2(96)-77-84.

Легенчук Сергій Федорович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0002-3975-1210>.

Наукові інтереси:

- розвиток теорії і методології бухгалтерського обліку;
- позитивна теорія бухгалтерського обліку;
- бухгалтерський облік нематеріальних активів.

Поліщук Ірина Романівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0002-6074-6627>.

Наукові інтереси:

- методологія стратегічного аналізу;
- обліково-аналітичне забезпечення складання інтегрованої звітності;
- облікове забезпечення розвідки та оцінки запасів корисних копалин.

Пилипчук Алла Олександрівна – студентка 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» зі скороченим терміном навчання Державного університету «Житомирська політехніка».

Наукові інтереси:

- організація обліку в бюджетних установах;
- облік благодійної допомоги.

Lehenchuk S.F., Polishchuk I.R., Pylypchuk A.O.

Organization of accounting and internal control of receipt and the use of charity aid in public non-commercial enterprises

The peculiarities of legal regulation of charity activities in Ukraine are characterized. The stages of organizing the receipt and issuance of charity aid by communal non-commercial enterprises are given: 1) conclusion of a contract between the subject of charity activity and the communal non-commercial enterprise; 2) providing and receiving charity assistance in the form of a monetary charity contribution, goods, works, services; 3) evaluation and documentation of charity assistance, preparation of the Act of acceptance and transfer of charity assistance by the Commission for receiving and using charity assistance; 4) establishment by the Commission for receiving and using charity aid of terms, places of storage of non-monetary charity aid and persons financially responsible for their preservation; 5) internal control by the Commission for receiving and using charity aid of the volume and storage conditions of non-monetary charity aid; 6) drawing up and submitting a report on the use of charity assistance by a communal non-commercial enterprise.

The structure of the Regulation on receiving and using charity assistance by a communal non-commercial enterprise is proposed: 1) general provisions; 2) the procedure for receiving and documenting charity assistance; 3) the number, rights and duties of the commission for receiving and using charity assistance.

The need to create a commission for receiving and issuing charity aid has been clarified, the duties of which will include: assessment of non-monetary charity aid, establishment of materially responsible persons for the storage of gifts, and internal control over compliance with the conditions of their storage.

In order to confirm the value of non-monetary charity contributions, i.e. goods, works, services when received by a communal non-commercial enterprise, the procedure for their evaluation is proposed: to use as a basis the supporting documents provided by the benefactor about its origin and value, and in case of absence – the commission for receiving and using charity assistance will conduct an assessment and note it in the Act of acceptance and transfer of charity assistance.

Keywords: charity assistance; organization of accounting; assessment; documentation; internal control.

Стаття надійшла до редакції 30.05.2023.